

Agnieszka Smalec

Uniwersytet Szczeciński

INNOWACYJNOŚĆ JAKO CZYNNIK ROZWOJU REGIONU

1. Wstęp

Obecnie we współczesnym otoczeniu jednym z istotniejszych czynników decydujących o rozwoju społeczno-gospodarczym, również regionu, jest szeroko rozumiana innowacyjność. Coraz częściej w polityce regionalnej akcentuje się znaczenie innowacyjności i innowacji. Każdy region ma pewne podobne cechy, dysponuje zbliżoną infrastrukturą, dlatego tak istotne jest znalezienie elementów, które mogłyby pozwolić na osiągnięcie przez niego przewagi konkurencyjnej i większego rozwoju. Samo atrakcyjne położenie nie jest wystarczające. Tym, co pozwala gminom na bycie atrakcyjnym i konkurencyjnym, są ich unikatowe atrybuty wynikające z naturalnych uwarunkowań i historii oraz nabyte, stale udoskonalane przez lokalną społeczność. Region konkurencyjny to taki, w którym poziom wiedzy ludzkiej pozwala na stworzenie strukturalnej przewagi. Obecnie jednym z warunków konkurencyjności i rozwoju regionu jest innowacyjność.

2. Istota innowacji i innowacyjności

Innowacja, jak wskazuje P.F. Drucker, to rozpoczęcie czegoś zupełnie nowego, podejmowanie rzeczy trudnej i skomplikowanej, kryjącej w sobie niebezpieczeństwa i konflikty [Sztucki 1996, s. 120]. Innowatorem jest zatem twórca nowych pomysłów, konstrukcji i rozwiązań. Według J. Schumpetera, innowacje to zarówno wprowadzenie nowego produktu, nowej metody, technologii dotychczas nie stosowanej, jak i wejście na nowe rynki, segmenty (zob. [Schumpeter 1960, s. 104]). Innowacje mogą przejawiać się w postaci radykalnych innowacji (innowacje nie-

ciągłe), pozwalających na otwieranie nowych rynków, lub w postaci doskonalszych produktów (innowacje ciągłe), które z kolei pozwalają utrzymywać się na dotychczasowych rynkach [Dobiegała-Korona 1998, s. 25]. Kontekst i znaczenie procesów innowacji uległ znacznej zmianie w ostatnim okresie. Wzrastające w szybkim tempie rozpowszechnianie nowych technologii i zmiany wymagające ciągłej adaptacji stają się głównym wyzwaniem, a zarazem motorem rozwoju nowoczesnych systemów gospodarczych, rozwoju regionów. Innowacje wymagają gotowości, poszukiwania zmian jako sposobności bardziej efektywnego działania.

Jeśli innowacje mają zapewnić sukces, należy stale śledzić sytuację na rynku oraz prowadzić badania procesu dyfuzji innowacji. Dyfuzja innowacji to rozpowszechnienie nowego pomysłu od źródła, gdzie został wynaleziony lub stworzony, do jego ostatecznych użytkowników lub tych, którzy go akceptują [Kotler 1994, s. 322]. Proces dyfuzji jest zatem procesem, przez który innowacje są akceptowane i wykorzystywane przez rynki, przedsiębiorstwa, regiony. Znajomość i analiza tego zjawiska, a zwłaszcza czynników określających szybkość dyfuzji, umożliwi przewidzenie z większym prawdopodobieństwem szans powodzenia rynkowego danej innowacji oraz zmniejszenia ryzyka jej wprowadzenia [Karcz 1996, s. 11-15]. P.F. Drucker precyzuje pięć zasad wprowadzania innowacji [Drucker 1992, s. 44]:

1. Systematyczne innowacje zaczyna się od analizy okazji.
2. Z innowacją trzeba wyjść na zewnątrz (aby patrzeć, pytać i słuchać).
3. Aby innowacja była skuteczna, musi być prosta i ukierunkowana na coś konkretnego.
4. Skuteczne innowacje zaczynają się od małego udoskonalenia (starają się załatwić jedną sprawę).
5. Skuteczna innowacja powinna zmierzać do osiągnięcia dominacji na rynku.

Na innowacje wpływa bardzo wiele czynników. Obecna konkurencja na rynku wymusza na regionach właśnie innowacyjność. Wzrost innowacyjności zajmuje bowiem główne miejsce w podnoszeniu konkurencyjności regionu. Innowacyjność oznacza zdolność do generowania innowacji, motywację do szukania nowych rozwiązań, wprowadzania nowych pomysłów, wykorzystywania w praktyce wyników badań naukowych i prac badawczo-rozwojowych. Innowacyjność dotyczy zatem ustawicznego postępu w nauce, technologii, infrastrukturze i zarządzaniu [Wysoka 2002, s. 17]. Zdolność do tworzenia i absorbowania innowacji jest jednym z większych wyzwań XXI wieku, stojących przed regionami w celu zdobycia przewagi konkurencyjnej.

3. Wpływ innowacji na rozwój lokalny i konkurencyjność regionu

Ważnym zadaniem, zapisanym m.in. w strategii lizbońskiej (potwierdzonym na Szczycie Rady Europy w marcu 2005 r.), jest podniesienie konkurencyjności i budowa innowacyjnej gospodarki opartej na wiedzy. Innowacyjność jest jednym z filarów stworzenia w Europie najbardziej konkurencyjnej gospodarki na świecie.

Można zauważyć, że polityka regionalna coraz częściej jest ukierunkowana na wzmocnienie konkurencyjności i potencjału rozwoju w regionach oraz na wzmocnienie innowacyjności.

Konkurencyjność to zdolność skutecznego współzawodnictwa, zdolność do osiągania sukcesu w rywalizacji gospodarczej, inaczej mówiąc – to „zdolność przedsiębiorstw, przemysłu, regionów, krajów i ponadnarodowych obszarów geograficznych, wystawionych na konkurencję międzynarodową, do osiągania relatywnie wysokiego poziomu dochodów i zatrudniania” (raport Komisji Europejskiej na temat polityki regionalnej z 1999 r.). Konkurencyjność regionu można zdefiniować też jako „przewagę nad innymi regionami będącą wypadkową atrakcyjności oferty usługowej kierowanej do obecnych i potencjalnych użytkowników regionu; jej źródłem jest nowoczesna infrastruktura materialna, instytucjonalna i intelektualna regionu – atutów, czyli najważniejszych silnych stron regionu, których źródło tkwi między innymi w systemie edukacyjnym, strukturze gospodarczej i infrastrukturze” [Klasik 2001, s. 99-100].

Za podstawowe kryteria konkurencyjności World Economic Forum i International Institute for Managerial Development uznają:

- konserwatywne i otwarte metody gospodarowania,
- atrakcyjność i agresywność,
- zasoby naturalne i zdolności przetwórcze,
- zdolność do indywidualnego ryzyka i spokój społeczny

oraz szereg cech szczegółowych charakteryzujących otwartość gospodarki, finanse, infrastrukturę, zarządzanie, technologię, pracę i instytucje [Zeman-Miszewska 2004, s. 671]. Przewagę konkurencyjną mogą uzyskać te regiony, które potrafią przystosować się do zmiennych warunków otoczenia.

Na podnoszenie konkurencyjności, będącej motorem rozwoju jednostek samorządowych, mają wpływ m.in. procesy innowacyjne i wykorzystanie najnowszych technologii, głównie Internetu. By być konkurencyjne, regiony zostały zmuszone do poszukiwania nowych instrumentów w procesie rywalizacji terytorialnej. Jednym z kompleksowych sposobów zdobywania przewagi konkurencyjności regionów jest zatem zwiększenie ich innowacyjności.

W Unii Europejskiej już od lat 70. istnieje i konsekwentnie jest realizowana polityka regionalna. W praktyce kontekst innowacji, wskazujący na istnienie silnych relacji pomiędzy pozycją konkurencyjną regionu a zdolnością do inicjowania działań innowacyjnych w przedsiębiorstwach, zapoczątkowany został poprzez Jednolity Akt Europejski (1986 r.), który bezpośrednio odwołał się do konieczności pobudzania i wspierania tych relacji. W konsekwencji bezpośrednio działania w zakresie pobudzania innowacji na poziomie regionalnym zainicjowane zostały na początku lat 90. ubiegłego wieku wraz z pojawieniem się koncepcji budowy strategicznego podejścia do innowacyjności i konkurencyjności regionów oraz skierowania na ten obszar środków funduszy strukturalnych. Coraz więcej regionów dostrzega potrzebę innowacyjności i wprowadzania innowacji.

Stosowanie narzędzi skierowanych na wspieranie regionów i ich polityki innowacyjnej zaczęło odgrywać zasadniczą rolę. Dzięki wprowadzonym innowacjom możliwe jest wyrównanie różnic wynikających z opóźnienia danego regionu dzięki bezpośredniemu użyciu wewnętrznych sił i potencjału. Od władz samorządowych wymaga się obecnie zmiany postawy i sposobu postrzegania sektora nowoczesnych technologii. Bez stworzenia przez władze samorządowe warunków dla rozwoju proinnowacyjnych działań, rozwój lokalnej i regionalnej gospodarki nie będzie możliwy. Samorządy muszą opracować, przyjąć i realizować lokalną strategię proinnowacyjnego rozwoju gospodarczego. Powinny stworzyć korzystne warunki dla rozwoju przedsiębiorstw, szczególnie w fazie finalizacji projektów, wspierania inwestycji różnicujących strukturę przemysłową i inne oraz ułatwiać powstanie i rozwój przedsiębiorstw innowacyjnych, sprzyjać wykorzystaniu lokalnych zasobów ludzkich, rzeczowych i intelektualnych.

Wprowadzanie innowacji w regionie może być czynnikiem umożliwiającym pokonywanie słabości. Proces podnoszenia poziomu innowacyjności wymaga jednak rozwijania strategii współpracy i oparcia działalności na sieci partnerów. Do oceny wielkości potencjału innowacyjnego regionu można zastosować m.in. takie mierniki, jak: potencjał badawczy regionów, mierzony m.in. liczbą pracowników naukowych i badawczo-rozwojowych, stopień edukacji społeczności regionalnej i lokalnej na poziomie szkoły wyższej, liczba udzielonych w regionie patentów, udział przemysłu i sektorów wysokiej szansy w gospodarce regionu, wielkość inwestycji zagranicznych i ich udział w inwestycjach regionu, liczbę ośrodków przedsiębiorczości i innowacji działających w regionie [Markowski 2000, s. 329]. Należy również podkreślić, iż innowacyjność jest obecnie jednym z ważniejszych celów i kryteriów klasyfikacji projektów unijnych.

Jednym z przykładów świadczących o innowacyjności regionów może być realizacja programu e-government. Na pełną zawartość informacyjną tego pojęcia składają się dwa elementy: z informatyzowana administracja i elektroniczna demokracja. Działania, jakie w ramach tego projektu powinien podjąć region, mają na celu m.in. umożliwienie dostępu do coraz większej ilości informacji, przyspieszenie i ułatwienie metod przetwarzania tej informacji, szybkość obiegu wiadomości, przekazu dokumentów, możliwość powszechnego stosowania nowoczesnych metod analizy i zarządzania, powszechność i równość w dostępie do płaszczyzny wymiany informacji. Klient w urzędzie oczekuje szybkiej, rzetelnej i sprawnej obsługi, kontaktu wykorzystującego różne narzędzia, np. pocztę e-mailową. Komunikacja internetowa w regionach powinna mieć zatem charakter dwustronnych przepływów informacji, a nie ograniczać się do przedstawiania komunikatów o regionie, co niestety często się zdarza. Jednym z głównych celów jej prowadzenia powinno być dostarczenie przejrzystych i konkretnych informacji odbiorcom gminy. Niestety kontakt za pośrednictwem poczty e-mailowej nie zawsze jest wykorzystywany. Wynika to m.in. z niskiego poziomu komputeryzacji społeczeństwa oraz niewystarczającego poziomu wiedzy i przyzwyczajenia zarówno obywateli,

jak i urzędników do bezpośredniego kontaktu. Na przykład z przeprowadzonych przez autorkę na przełomie kwietnia/maja 2007 r. badań wśród gmin województwa zachodniopomorskiego wynika, że niestety nie wszystkie gminy w badanym województwie korzystają z Internetu albo nie chcą odpowiadać na pytania internautów. Ponad 11% badanych gmin zignorowało zapytanie drogą mailową, mimo iż do 22,31% wysłano ponownie (gdyż na pierwsze zapytanie nie odpowiedział taki procent gmin) e-maila. Niepokojący był też odsetek gmin, które odpowiedziały na zapytanie dopiero po upływie 5 dni, a głównie tygodnia – 23,76%. Były też gminy, które zareagowały na maila prawie miesiąc po jego wysłaniu. Można zatem stwierdzić, iż mimo rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz nowoczesnych technologii, w tym Internetu, nie wszystkie regiony wykorzystują nadarzające się okazje, aby usprawnić komunikację ze swoimi odbiorcami.

Nie ulega jednak wątpliwości, że innowacje zajęły trwałe miejsce w zakresie pobudzania rozwoju regionów i ich konkurencyjności, co z kolei znalazło swoje odzwierciedlenie w mechanizmach dedykowanych wspieraniu tego obszaru, zwłaszcza w zakresie tworzenia klimatu i angażowania wszystkich potencjalnych sił w regionie. Coraz więcej regionów w Polsce tworzy Regionalną Politykę Innowacji. Mają one na celu wspomaganie władz regionalnych lub lokalnych i organizacji rozwoju regionalnego we wdrażaniu efektywnego systemu wspomagania innowacyjności w regionie. Stały się jednym z istotnych mechanizmów oddziałujących na innowacyjność regionów w Unii Europejskiej. W regionach, w których opracowano Regionalną Strategię Innowacji, dokumenty są obowiązującymi dokumentami stanowiącymi część Strategii Rozwoju Województw. Niestety część regionów ma te systemy polityczne „martwe”, spisane, ale nie zawsze wdrażane. Pozytywne jest to, że w wielu jednak regionach Regionalne Strategie Innowacji stały się trwałym elementem (procesem) oddziałującym na innowacyjność, a przez to i na rozwój oraz konkurencyjność polskich regionów. Coraz częściej zgromadzoną wiedzę i doświadczenia w regionach wykorzystuje się do budowania spójnych mechanizmów w ramach krajowej polityki innowacji. Dzięki zdefiniowaniu w regionach np. wspólnych obszarów wymagających interwencji lub barier rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw coraz częściej podejmują one współpracę z innymi regionami, podmiotami, budując partnerstwo i przyczyniając się w ten sposób do swego rozwoju.

Można przyjąć, że regiony mają dwie drogi rozwoju:

1. Według starego paradygmatu, który można określić następująco: „lokalna polityka miejska polega na zapewnieniu warunków zbiorowej konsumpcji, od oświaty po opiekę społeczną oraz warunków infrastrukturalnych funkcjonowania organizmu miejskiego, od szlaków komunikacyjnych, po infrastrukturę sieci przesyłowych, a jej sens sprowadza się do polityki lokalnej redystrybucji przychodów budżetu miejskiego” [Błasiak 2005].

2. Według nowego paradygmatu, którego istota zamyka się w następujących założeniach: „prowadzenie lokalnej polityki gospodarczej, w tym przemysłowej o

charakterze proinnowacyjnym, i to w formach współdziałania z podmiotami zarówno publicznymi, jak i prywatnymi, z maksymalnym wykorzystaniem zewnętrznych środków finansowych, zwłaszcza funduszy strukturalnych UE, której sens sprowadza się do polityki wspomagania tworzenia przychodów podmiotów lokalnych” [Błasiak 2005].

Mówiąc o regionie innowacyjnym, nie należy zapominać o bardzo istotnym czynniku, jakim jest kapitał ludzki. Należy bowiem pamiętać, że innowacje wymagają wiedzy technicznej, ekonomicznej i socjopsychologicznej. Regiony powinny zatem podejmować działania mające na celu rozwój kapitału ludzkiego, wspomaganie badań naukowych i instytucji akademickich oraz badawczo-rozwojowych, rozwijanie instytucji obsługi biznesu, nawiązywanie kontaktów zagranicznych i międzyregionalnych, stosowanie zasad marketingu terytorialnego, podejmowanie współpracy w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego itp. Przy wyborze lokalizacji inwestycji coraz większe znaczenie mają m.in.: wysokie kwalifikacje i silna motywacja ludności, sprawne zaplecze naukowo-badawcze, niezawodna infrastruktura wiążąca region ze światem, dobrze rozbudowana sieć instytucji wspierania przedsiębiorczości, elastyczność urzędników, zróżnicowane i bogate możliwości kooperacji miejscowych firm oraz dobre warunki życia, w tym bezpieczeństwo, czyste i atrakcyjne środowisko, dobry system edukacyjny, dostęp do interesującej oferty kulturalnej i handlowej. O rozwoju regionu decyduje zatem wiele czynników, choć nie ulega wątpliwości, iż innowacyjność jest tu bardzo istotna.

4. Zakończenie

Regiony w Polsce stanęły przed poważnym wyzwaniem wynikającym z narastającej presji konkurencyjnej i silnej dynamiki procesów innowacyjnych. Obecność Polski w Unii Europejskiej otworzyła nową perspektywę rozwojową kraju, w tym jego regionów. Zmiany zachodzące w stosunkach społeczno-ekonomicznych, pojawiające się nowe czynniki i tendencje w rozwoju istotnie determinują konkurencyjność regionu, wpływając na ich rozwój. Polityka władz samorządowych budowana na podstawie wiedzy ma ogromne znaczenie dla rozwoju gminy i poprawy jego konkurencyjności. Można zauważyć, iż obecnie wzrasta świadomość regionów w zakresie wdrażania innowacji, co przyczynia się do podnoszenia ich konkurencyjności, a to z kolei ma wpływ na ich większy, szybszy rozwój. Polskie regiony coraz efektywniej uzyskują środki w ramach programów ramowych i coraz lepiej je wykorzystują. Obecna gospodarka jest „wiedzochłonna”, dlatego regiony, które nie uzmysłowią sobie tego, będą w застоju. Regiony, które chcą się rozwijać, muszą być aktywne w całym procesie pozyskiwania, wytwarzania i wchłaniania innowacji. W innym przypadku będą uzależnione od zewnętrznych silniejszych partnerów.

Literatura

- Błasiak W., *Innowacyjność jako warunek rozwoju regionu i układów lokalnych. Formy i instrumenty innowacyjności w rozwoju regionalnym i lokalnym*, Instytut Studiów i Projektów Rozwoju, Będzin 2005.
- Dobiegała-Korona B., *Zielone światło dla innowacji*, „Nowe Życie Gospodarcze” 1998 nr 36.
- Drucker P.F., *Innowacyjność i przedsiębiorczość*, PWE, Warszawa 1992.
- Karcz K., *Proces dyfuzji innowacji w teorii marketingu*, „Marketing i Rynek” 1996 nr 2.
- Klasik A., *Konkurencyjność województwa śląskiego na tle innych regionów. Ujęcie syntetyczne*, [w:] *Województwo śląskie. Integracja, konkurencyjność, nowe inicjatywy*, II Śląskie Forum Rozwoju Lokalnego i Regionalnego, AE i Górnos Śląska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości, Katowice 2001.
- Kotler Ph., *Marketing. Analiza, planowanie, wdrażanie i kontrola*, Gebethner&Ska, Warszawa 1994.
- Markowski T., *Regionalne systemy innowacji w aspekcie strategii rozwoju regionalnego Polski 2000-2006*, [w:] *Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego*, red. J. Szlachta, Polska Akademia Nauk, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Warszawa 2000.
- Schumpeter J., *Teoria rozwoju gospodarczego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1960.
- Sztucki T., *Marketing przedsiębiorcy i menedżera*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 1996.
- Wysocka E., *Przedsiębiorczość i innowacyjność w ujęciu przestrzennym*, [w:] *Przedsiębiorczość i innowacyjność jako czynniki rozwoju regionalnego i lokalnego*, red. W. Kosiedowski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Włocławskie Towarzystwo Naukowe, Włocławek 2002.
- Zeman-Miszewska E., *Wykorzystanie marketingu w budowaniu przewagi konkurencyjnej regionów (problemy i dylematy)*, [w:] *Międzynarodowe uwarunkowania konkurencyjności regionu*, red. W. Kosiedowski, Włocławskie Towarzystwo Naukowe, Włocławek 2004.

INNOVATIONS AS A REGION DEVELOPMENT FACTOR

Summary

The regions in Poland are facing the serious challenge of the growing competition and strong dynamic of globalization processes. The knowledge-based economy relies on both information society and innovations, new technologies. However, it is not enough to respond to changes but cause them by implementing innovations. The local governments' policy based on innovations has a very important impact on region's development and the strengthening its competitive position. The innovation consciousness and education are the bases for building the knowledge-based region.